

Nam si consideretur ante omne decretum liberum voluntatis Dei, sic etiam pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ, quia illud iudicium est omnino naturale et dicitur esse causa quantum est ex se, seu sufficiens in suo genere, non tamen efficaciter et in actu secundo, nisi accedat decretum voluntatis, quod liberum est, non obstante illo iudicio. Si vero consideretur aliquod particulare iudicium de aliquo agendo, seu eligendo ex præsuppositione prioris decreti, sic potest interdum pertinere ad scientiam visionis, quatenus illud dictamen simpliciter liberum est, licet ex suppositione sit necessarium. Et hæc sufficiunt de hac scientia practica, quatenus proxime refertur ad voluntatem Dei, et habet rationem prudentiæ, seu consilii, quia præter ea, quæ de voluntate dicemus, nihil difficultatis circa illam occurrit, et videri etiam possunt multa, quæ de hac re diximus in Relectione citata. De eadem vero scientia, quatenus habet rationem artis nonnulla dicenda supersunt. Quæ in sequenti capite tractabuntur.

CAPUT V.

AN IN DIVINA SCIENTIA PRACTICA SINT IDEÆ
CREATURARUM OMNIUM, ET QUOT,
QUARUMCUMQUE RERUM SUNT.

1. Materiam hanc tractat D. Thomas 1 p., q. 15, per totam, et alii Scholastici in 1, d. 35 et 36, et Alensius 1 p., q. 23. Verumtamen ea, quæ in hac materia præcipua esse videntur in disp. 15 Metaphysicæ, sect. 1, a nobis tractata sunt, quæ hic repetenda non sunt, et ideo in hoc capite breviter materiam hanc poterimus expedire, quæ necessaria est ad complementum doctrinæ traditæ in capite præcedenti, et ideo non est hic omnino prætermissa. Quinque vero præcipua esse videntur, quæ de Ideis tractari solent, videlicet: An sint, ubi sint, quid sint, quarum rerum sint, et quot sint, possumusque sextum addere, nimirum, quam causalitatem habeant.

2. *Ideas esse.* — Prima tria puncta late sunt tractata dicta sectione prima, et ideo hic pro certo statuimus imprimis Ideas esse, quia idea nihil aliud significat, quam exemplar ad cuius imitationes artifex operatur, ostensum autem est, Deum operari, ut supremum artificem, oportet ergo ut suas ideas habeat. Quas proinde oportet esse increatas, æternas, immutabiles et invisibiles, ut notavit Augustinus, lib. 83, quæst. 46. Quia si ideæ divinæ essent creatæ,

per alias ideas creari deberent, et sic, vel in infinitum procedendum est, vel sistendum est in increatis, quod si increatæ sunt, illæ solæ sunt ideæ divinæ, nam quidquid, per illas fit, magis erit ideatum, quam idea; sunt ergo increatæ, ergo immutabiles, æternæ et invisibiles. Unde aliqui existimant de his fuisse locutum Paulum ad Hebræos 11, cap., cum dixit: *Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus, visibilia fierent*, id est, ut res, quæ in suis ideis erant invisibiles, ex illis ut ex exemplaribus fierent visibiles per creationem. Qui sensus probabilis est, licet non desint alii. Nam Chrysostomus, hom. 22, in ad Hebr. exponit: *Ex invisibilibus*, id est, non entibus, seu ex nihilo, Anselmus autem ibi, cum prius explicuisset illa verba de formatione orbis ex materia invisibili et informi, prius ex nihilo creata, subjungit: *Vel ex invisibilibus facta sunt visibilia, id est, ex intellectuali mundo, visibilis, invisibilis enim mundus in sapientia Dei erat et ad illius imitationem factus est iste visibilis.* Quam expositionem ibi D. Thomas, lect. 2, locupletat, et solam illam assignat. Esto vero non habeatur hæc assertio expresse in Scriptura, tamen ex his, quæ docet fides de modo operationis ad extra, tam evidentem colligitur, tamque communi consensu Patrum et theologorum recepta est, ut in dubium revocari non possit.

3. *Ideas divinas esse in Deo ipso.* — In secundo puncto certum est, ideas divinas esse in Deo ipso, quod adeo affirmat Augustinus, l. 83, quæst. 46, ut dicat: *Sine impietate negari non posse*, et l. 5, Gen. ad litter. cap. 14, et tract. 1, in Joan. in hunc modum intelligit verba illa: *Quod factum est, in illo vita erat*, distinguit enim hanc totam sententiam a præcedentibus et exponit, *Omnia quæ facta sunt*, prout sunt in Deo per ideas, *esse ipsam vitam*, et rationem increatam sapientiæ Dei, quæ est vita per essentiam. Quam expositionem Beda, Rupertus, divus Thomas et alii sequuntur. Est autem tantum probabilis, nam ille locus aliis modis legitur et exponitur probabiliter. Sequitur vero hæc assertio ex priori necessaria illatione, quia extra Deum nihil est increatum, invisibile et æternum.

4. Et ita improbat facile error Platoni attributus de Ideis realibus separatis ab individuis et in suo proprio et specifico esse subsistentibus. De quo hic plura dicere non est necesse, tum quia et per se omnino incredibile est et jam est antiquatus: tum etiam quia

in citato loco Metaphysicæ, et in disp. 6, sect. 2, tractando de universalibus sufficienter hæc res expedita est.

5. *Error Vuicleffi.* — Per hanc etiam resolutionem improbat facile error tributus Vuicleffo et impugnatus a Vualdense, tom. 1, c. 5 et 8, quatenus dicebat creaturas secundum esse ideale esse aliquid æternum et distinctum ab esse Dei. Hic enim error intellectus in hoc sensu, quod extra Deum habeant ideæ aliquid esse reale verum et æternum, contra fidem est, et illum sufficienter impugnavi in Metaphysica, disp. 31, sect. 2, valde autem dubito, an illa hæresis in mentem alicujus venerit. Nam, ut ibidem Vualdensis refert, Vuicleffus potius errabat vocando creaturas DEUM, quia sunt in Deo secundum esse ideale, quod magis pertinet ad ineptum et erroneum modum loquendi, quam ad rem ipsam: et ideo necesse non est in hoc immorari. Maxime, quia in Concilio Constantiensi, sess. 18, ubi errores Vuicleffi referuntur, nihil de hoc dicitur, et in sess. 15, cum proponuntur errores Joannis Huss, inter alios ponuntur hæc propositiones: *Quodlibet est Deus, qualibet creatura est Deus, ubique omne ens est, cum omne ens sit Deus.* Et postea illarum mentio non fit, cum referuntur articuli damnati. Quia forte non constitit, illas asservisse, vel quia solum errabat appellando absolute et simpliciter ideas Divinas nominibus creaturarum, cum constet creaturas non esse in Deo formaliter, et ideo nec creaturas simpliciter posse vocari Deum, nec Deum creaturas, licet cum addito, creatura secundum esse quod habet in Deo, sit Deus, ut Augustinus et sancti loquuntur, et in sequenti puncto explicabitur.

6. *Variae opiniones.* — *Prima opinio.* — Circa tertium punctum, quid sit idea, variae sunt opiniones scholasticorum. Nam quidam dicunt esse ipsas creaturas, quæ in tempore fiunt, prout præcedunt ex æternitate in mente Dei, non formaliter, sed objective.

Secunda opinio. — Alii dixerunt esse divinam essentiam cognitam, ut participabilem a creatura. Alii, esse ipsummet Verbum divinum, seu formalem conceptum essentialem, quem Deus habet de creaturis, ut possibilibus.

Tertia opinio verior est. — Et hanc ultimam sententiam, veram existimo, quam in citato loco late probavi et auctoritate etiam confirmavi; eamque aperte docent Augustinus, Anselmus et D. Thomas, locis proxime citatis. Et ratio breviter est, quia Idea nihil aliud est quam exemplar artificis, cui opus suum facit

conforme. Deus autem non intuetur extra se aliquid, ut ad illius imitationem operetur, sed in se habet totam rationem efficiendi, sive exemplarem, sive productivam. Item per ideas omnes intelligunt aliquam veram rem, distinctam ab ea, quæ fit, res autem ut possibilis objecta menti Dei, extra Deum non est aliquid reale actuale, neque aliquid distinctum vere a creatura, quæ fit. Denique creatura, ut sic objecta, non potest dici æterna, immutabilis et alia quæ divinis Ideis attribuuntur. Non est ergo idea tantum objective in Deo, sed vere, ac realiter. Rursus per ideam omnes intelligunt formam, quæ repræsentet aliquo modo et fit per modum imaginis, hoc autem non convenit proprie essentiæ divinæ, nisi ratione formalis conceptus, quem habet de creaturis, ille ergo conceptus, ut repræsentat creaturas factibiles, est idea. An vero necesse sit, ideam esse cognitam proprie, et ut quod, parum in præsentem refert, nam etiam hoc habet illa formalis cognitio, seu scientia Dei, quatenus se ipsam scit perfectissimo modo, ut supra dictum est, et latius in dicto loco Metaphysicæ, ubi hæc omnia latissime sunt explicata.

7. *Corollarium.* — Atque hinc constat, ideas propriissime pertinere ad scientiam practicam, quam Deus habet de creaturis. Quia nihil magis ad scientiam pertinet, quam conceptus ille formalis, qui de re cita formatur, nam per illum formaliter repræsentatur et cognoscitur. Sed in hoc conceptu sunt ideæ, vel potius hic conceptus, ut est de tali, vel tali creatura, est idea, ergo idea in divina scientia, vel potius, est ipsa scientia. Rursus illa scientia est de creatura quatenus a Deo fieri potest, et est velut ars, per quam sit, est ergo scientia practica, ergo ideæ in scientia Dei sunt, ut habet rationem artis, seu scientiæ practicæ factivæ.

8. *Animadversio.* — Solum est observandum circa has voces, *Idea, Ratio et Exemplar*, esse in usu illarum aliquam varietatem, quam distinguit D. Thomas, dicta quæst. 15, art. 3, et significat, ideam esse quasi commune nomen significans eandem rem, quæ et exemplar et ratio esse potest: exemplar, in quantum est ratio factiva alicujus, ratio vero, in quantum est principium formale, quo talis res cognoscitur. Addit vero, nomen exemplaris significare habitudinem ad res faciendas, sicut nomen providentiæ, vel prædestinationis et ideo exemplaria proprie non esse in Deo nisi respectu earum rerum, quas aliquando est effecturus. Rationes vero rerum, tam de rebus aliquando futuris, quam de possibilibus nunquam futuris,

esse posse. Ac subinde ideam, ut tantum ratio est, esse de utrisque et ita esse posse tam in scientia speculativa, quam in practica, ut vero est exemplar, esse de rebus aliquando futuris. Quod totum pertinet ad usum vocum tantum, in quo fides adhibenda est peritis in arte. Potest tamen facile usus esse diversus, vel esse mutatus, nam solent etiam vocari exemplaria, quæ de se talia sunt, vel ad eorum imitationem possit aliquid fieri, licet faciendum non sit, sicut supra diximus, scientiam illam esse practicam, in actu primo, quod fortasse vocat D. Thomas, *esse practicam virtute*, in eodem art. 3 ad 2.

9. *In Deo esse ideas rerum omnium.*—Circa punctum quartum, scilicet quarum rerum sint ideæ, multa disputantur a theologis, quæ omnia pertinent ad usum vocum, et ideo brevissime perstringenda sunt. Nam loquendo practice de ideis, seu exemplaribus divinis, prout nunc loquimur, certum imprimis est, habere Deum ideas rerum omnium, quas per se, ac proprie facit, vel facere potest. Probatur, quia omnia operatur per artem suam: ergo maxime illa, quæ per se, ac proprie operatur, ergo illorum maxime habet ideas.

10. Ex hoc sequitur primo, habere Deum ideas rerum singularium, scilicet, Petri, Pauli et cæterorum. Ita docet D. Augustinus, Epist. 115, in fine, et idem sentit D. Thomas, dicta quæst. 15, art. 2 ad 4, Bonaventura, Richardus, Ægidius et alii in 1, d. 35 et 36. Ratio vero clara est, quia effectio versatur circa singularia, ergo oportet, ut singularium dentur ideæ. Potest declarari exemplo humani artificis, quia non depingit talem imaginem, talis figuræ, magnitudinis, coloris, etc., nisi illius habeat propriam et peculiarem ideam, diversam ab idea alterius imaginis. Dices, hoc ad summum habere verum, quando imagines faciendæ, sunt dissimiles, at si sint omnino similes, licet differant numero, per idem exemplar fieri posse. Respondeo, in humano artifice habere hoc locum, quia operatur per se ad formam similem, non vero ad individuationem, secus vero esse in Deo, qui per se attingit individua, et hoc est, quod D. Thomas ait, in dicto articulo, solutione ad 4: *Providentiam divinam se extendere ad singularia, et ideo dari illorum ideas*. Quapropter sine causa Henricus quodlib. 3, quæst. 1, et quodlib. 7, quæst. 5, negat esse in Deo ideas singularium.

11. *Dubium.*—Quæri vero potest, an sint in Deo esse rationum universalium. Nam Henricus supra, tam generum, quam specierum il-

las esse ponendas putat. At D. Thomas, dicta solutione ad 4, fatetur de generibus non dari ideas, distinctas ab ideis specierum. Unde de speciebus videtur eas admittere, imo et Augustinus, dicta Epist. 115, idem sentit, dum ait: *Mihi videtur, quod ad hominem faciendum atinet, hominis quidem tantum, non meam, vel tuam ibi esse rationem. Quantum ad orbem autem temporum, varias hominum rationes in illa sinceritate vivere*. Sed certe, qua ratione non ponuntur ideæ generum, eadem nec specierum ponendæ esse videntur. Primo quidem, quia species non fiunt, nisi in individuis, unde non fiunt nisi per ideas individuorum. Secundo, quia Deus non habet conceptus confusos objectorum universalium, sed distinctissime omnia cognoscit, ut sunt. Unde licet negari non possit, ita cognoscere Deum singularia, ut cognoscat etiam virtutem formalem, seu similitudinem specificam, quam inter se habent: nihilominus non intelligimus nos in Deo duos conceptus ratione distinctos, unum speciei, alium individui. Tum quia prior esset confusus et imperfectus, ut in nobis est. Tum etiam quia eadem ratione distinguendi essent conceptus generis et speciei. Concipiendo ergo singularia prout in se sunt, in eis videt similitudinem, quam inter se habent, vel integram et specificam, vel imperfectam et genericam et eodem modo, sicut non producit genera, vel species nisi in individuis, ita per eorum ideas illa producit.

12. *Dari in Deo ideas rerum omnium singularium substantiarum.*—Secundo sequitur ex dictis dari ideam in Deo omnium singularium substantiarum completarum, seu suppositorum. Hoc etiam constat, quia illa omnia per se fiunt et per se, ac distincte cognoscuntur. Tamen de partibus substantiæ solet esse controversia, præsertim de materia prima. Nam D. Thomas supra ad 3, negat dari propriam ideam ejus, quod Cajetanus et alii sequuntur. Imo nec proprium conceptum ejus videntur ponere in Deo, sed cognosci putant fieri per ideam totius. Fundanturque, quia materia non habet esse, nec actualitatem nisi per formam, unde nec cognosci, nec fieri potest nisi cum illa et per illam, atque adeo, per ideam, vel rationem totius.

13. Ego vero censeo materiam habere suam propriam entitatem et proprium actum entitativum, et proprium esse, et ideo existimo in se distincte et proprio conceptu cognosci, licet cum habitudine transcendentali et de-

pendentia, quam habet a forma. Et ita etiam existimo fieri et conservari propria quadam actione creativa et conservativa, licet partiali respectu totius, secundum ordinem nature; de potentia vero absoluta posse solam produci. Quare placet mihi opinio Alberti, 1 dist. 35, art. 10, ponentis propriam ideam materiæ. De accidentibus autem fere idem dici potest. Et de his, quæ per se fiunt et adduntur substantiis jam productis, ita omnino dicere oportet. At vero de his quæ non per se fiunt, sed comproducentur, probabilis est sententia D. Thomæ, quod per ideas subjecti fiunt. Nam intelligimus, verbi gratia, habere Deum ideam angeli, prout in re fit cum intellectu et voluntate, et per illam eum producere et sic de aliis rebus, de quo solum potest esse dissensio in modo loquendi.

14. *Non esse plures ideas in Deo actu inde distinctas.*—Circa quintum punctum, scilicet, quot sint ideæ, res videtur clara, licet auctores etiam dissentiant in modo loquendi. Certum ergo est, in re non esse plures ideas actu distinctas, quia in Deo non habet locum talis distinctio, in absolutis, ut supra probatum est. Idea vero licet concipiatur a nobis cum respectu rationis ad objectum creatum, in se concipitur, ut forma absoluta, sicut revera est, non sunt ergo in Deo plures ideæ in re distinctæ actu aliquo modo. Sed sicut Deus unico conceptu omnia intelligit, ita unam habet realem ideam suæ insitæ arti adæquatam. Nihilominus vero certum est, posse a nobis ratione distingui ideas per ordinem ad diversa objecta, sicut revera in Deo plures ideæ. Quæ, ut sunt rationes rerum possibilium, infinitæ sunt, vel distingui possunt in infinitum, ut vero sunt exemplaria rerum faciendarum, tot sunt, quot sunt vel erunt, res singulares habentes in Deo proprias ideas. Atque hæc est doctrina communis theologorum, D. Thomæ, dict., quæst. 15, art. 2, Alensis, 1 p., quæst. 23, m. 4. Bonaventuræ, Alberti et Hervæi in 1, d. 35; et idem habet Scotus, d. 36, quæst. 1, et ibi Durandus, quæst. 4, Richardus, art. 2, quæst. 3, Capreolus, quæst. 1, art. 1, et cæteri omnes.

15. *In quo sit difficultas.*—Cum ergo hæc certa sint, solum de nomine est quæstio, an dicendæ sint simpliciter plures ideæ, vel una. In quo jam usus obtinuit, ut plures simpliciter dicantur, nam ita loquitur Augustinus, dicta quæst. 47 in l. 83, quæst., et sumitur ex Dionysio, cap. 1 et 5, de Divin. nom., et docent D. Thomas et are alii theologi, uno, vel alio

excepto, ad modum autem loquendi sufficit communis usus. Nam ex eodem etiam habetur, per illam numerationem, vel pluralitatem non significari pluralitatem rerum, sed rationum objectivarum, quæ correspondet nostris conceptibus inadæquatis, quos de illa idea Divina formamus.

16. Sed hinc rursus inquiritur, quæ fuerit ratio hujus usus. Quidam existimant per nomen ideæ significari de formali relationem rationis divini exemplaris ad res repræsentatas, et quia relationes, ut relationes sunt, multiplicantur ex terminis, ut infra, libro sexto de Trinitate, latius dicemus, ideo ideas vocari simpliciter plures. Sed non videtur nomen ideæ significare de formali relationem secundum esse, sed tantum secundum dici, ut aiunt, sicut nomen scientiæ, vel similia. Item alias, idea esset ens rationis, ve nomen secundæ intentionis, et ita non esset in Deo idea ab æterno, quod falsum est, nam tam æterna est idea, sicut præscientia, vel prædestinatio, vel decretum liberum Dei, quæ omnia involvunt relationem rationis, sed non in formali significato, seu in objecto significationis, sed in modo significandi, idem ergo est de idea.

17. Videtur ergo mihi, ideam et exemplar esse mensuram rei, cujus est idea, ideoque significari et concipi ut adæquatum terminum relationis mensurati seu mensurabilis ad mensuram suam. Unde, quia creaturæ sunt plures simpliciter et unaquæque suo peculiari modo commensuratur exemplari divino: ideo etiam ideas illarum plures simpliciter nominari. Et ideo etiam potest hæc pluralitas intelligi æterna in intellectu divino, ut D. Thomas docet, quatenus Deus intelligit suum conceptum, quem de creaturis habet, posse esse adæquatum terminum plurium creaturarum, quæ respiciunt ipsum, ut mensurate per ipsum. Quapropter, licet Deus non confingat relationem, aut distinctiorem rationis, cognoscit nihilominus plures creaturas, ut mensurabiles per suam scientiam practicam, et ibi cognoscit esse fundamentum sufficiens ad illam denominationem, præsertim, quia etiam cognoscit distinctionem rationis, quam mens humana potest in sua idea concipere.

18. Denique hinc etiam potest reddi ratio, cur ideæ simpliciter dicantur plures, non vero scientia, vel ars divina. Quia scientia et ars non ita significantur per modum mensuræ, sicut idea et exemplar. Est etiam optima ratio, quia scientia et ars significantur, ut habitus, qui non multiplicantur ex materialibus objec-

tis et rebus scitis, sed ex ratione formali sciendi, quæ in Deo est una et universalissima. Exemplar vero, seu idea significatur per modum actualis conceptus adæquati rei cognitæ, et per modum imaginis repræsentantis unamquamque rem, sicut est, et ideo juxta rerum varietatem multiplicatur. Et hæc sufficiunt pro loquendi modo.

19. Circa sextum punctum multa dici possent, nisi tractata essent in disp. 25 Metaphysicæ, sect. 2, ubi diximus, causam exemplarem ad efficientem reduci. Nam exemplar est veluti forma, per quam artifex operatur. Unde licet respectu artificis idea sit veluti quædam forma, quæ est illi ratio cognoscendi, tamen in ordine ad effectum est quasi principium agendi et assimilandi sibi aliquo modo effectum, et ideo sub ea ratione ad causam efficientem pertinet. Quam doctrinam in illa sectione secunda, latius declaravimus et ad divina etiam exemplaria applicuimus; en vero hæc effectio divinarum idearum sit solum per modum directionis cuiusdam, eo modo, quo scientia practica, vel ars, solet dirigere potentiam motivam, seu executivam, vel etiam sit per influxum ad extra physicum, ac perse, tractavi in disp. 30 Metaphysicæ, sect. ult., et infra, cap. 3, tractando de omnipotentia aliquid attingam.

CAPUT VI.

DE DIVINA VOLUNTATE.

1. *In Deo esse veram et perfectissimam voluntatem.*—Omnia fere, quæ de hoc attributo dici possunt, in Metaphysica, disp. 30, sect. 6, et in aliis opusculis nostris tractata sunt, et ideo brevissime illud expediemus, attingendo totius doctrinæ capita, veramque resolutionem, et designando loca, in quibus fuse tracta sunt. Primo ergo supponimus, esse in Deo veram et perfectissimam voluntatem, seu potius verum et perfectissimum velle. Hoc de fide certum est, tota enim Scriptura clamat, Deum facere quæ vult, et in voluntate ejus omnia esse posita, et alia similia. Rationes etiam satis notæ sunt, quas in citato loco adduxi, et nunc hæc sufficiat, quia voluntas est perfectio simpliciter, unde non potest deesse Deo. Item quia voluntas est perfectio sequens intellectum; qua ratione utitur D. Thomas, 1 part., quæst. 19, art. 1. Et radicem ejus declarat ex alio principio, quod appetitus itæ sequitur formam apprehensam, sicut appetitus innatus sequitur formam naturalem. Quod principium generale

est ad omnia viventia cognitionis capacia, et constat inductione et optima proportionem a divo Thoma insinuata, sed eam latius expendere, ad scientiam de anima pertinet.

2. Dixi autem potius velle, quam voluntatem esse in Deo, quia, ut eodem loco tractavi, in Deo non est propria et formalis potentia secundum rem, sed purissimus actus volendi, quem nos variis modis concipimus, sicut de scientia et intellectu etiam diximus, et infra tractando de processibus Divinis, libro primo, et libro septimo de Trinitate, magis explicabimus. Unde quando probari solet, esse in Deo voluntatem, quia in omni natura cognoscente est appetitus elicitus et non tantum innatus, qui dicitur pondus naturæ, non est intelligendum de appetitu proprie elicente suum actum, nam elicere dicit effectum ad intra, seu immanentem et consequenter imperfectionem, tam in potentia, quam in actu: sed intelligendum est de appetitu vitali, sive sit vere elicitus, sive purus actus per essentiam, quem nos per motum eliciti intelligimus, et ideo etiam sic nominamus.

3. *Objectum divinæ voluntatis esse ipsammet essentiam divinam.*—Secundo est certum, primum objectum hujus voluntatis divinæ esse ipsammet essentiam divinam cui objecto necessario ac naturaliter illa voluntas conjungitur per amorem. Hoc tam est evidens, ut D. Thomas, dicta quæst. 19, de hac veritate quætionem non moverit. Nam si in Deo est spiritualis appetitus, ac vitalis, necesse est, ut primo, ac per se feratur in ipsam Dei bonitatem. Duobus autem modis intelligi potest ferri primo in suam bonitatem, vel quia primarius actus voluntatis est dilectio sui, vel quia in omni actu diligendi, quem habet, magis, quam alia diligit. Et uterque sensus est, sed de hoc secundo postea dicemus, nunc in priori loquimur. Et sic probatur, quia primum bonum divinæ voluntati oblatum est propria bonitas, quæ etiam est summa et maxime amabilis propter seipsam, est etiam maxime propria, ergo est primum objectum voluntatis divinæ.

4. Unde facile patet altera pars de necessitate illius amoris, prout terminatur ad Deum, quam D. Thomas, d. quæst. 19, art. 3, *absolutam necessitatem* vocat. Addit vero, ita Deum ex necessitate velle suam bonitatem, sicut voluntas nostra ex necessitate vult beatitudinem, ex qua similitudine videtur tantum inferri necessitas, quoad specificationem: unde Cajetanus fateri videtur, ex vi illius rationis non

aliud probari, quod etiam sentit Ferrarius 1, contra Gentes, cap. 81, sed cum verum sit, etiam quoad exercitium Deum necessario amare seipsum, non est, cur negemus, D. Thomam de illa fuisse locutum. Maxime cum illam vocat *necessitatem absolutam*, qualis profecto non est sola necessitas quoad specificationem. Item infra, articulo decimo, ex dictis in articulo tertio, infert in Deo, non esse libertatem supra amorem sui, quia ex necessitate se amat, quæ non esset bona illatio, nisi necessitas illa esset quoad exercitium, quia sola necessitas quoad specificationem, non excludit libertatem. Denique ratio D. Thomæ hoc probat, si commode inducatur.

5. *Explicatur quoddam principium.*—Nam illud principium *omnis potentia habet necessariam habitudinem ad proprium et principale objectum suum*, intelligendum est indefinite seu abstracte et cum proportionem. Nam potentia quæ non conjungitur objecto per se ipsam, sed per actum, habet ad illud necessariam habitudinem inclinationis, actum vero tunc solum necessario habet, quando habet præsens objectum ita proprium, ut nihil in illo appareat quod possit potentiam retardare. Divina autem voluntas per se ipsam respicit immediate objectum suum, quod est, respicit illud per modum actus potius quam per modum potentiæ: et habet objectum suum semper præsentissimum, et in illo apparet summa ratio boni sine ulla ratione mali, quæ voluntatem illam retardare possit, ergo. Unde cum divus Thomas comparat illam necessitatem cum necessitate nostræ voluntatis ad volendam beatitudinem, non est necessarium intelligi de beatitudine in communi, vel prout in hac vita cognoscitur, sed abstracte. Nam voluntas nostra ex se habet talem ac tam necessariam habitudinem ad beatitudinem, ut si in se ipsa videatur beatitudo objectiva, necessario quoad exercitium illam velit. Denique eo ipso quod voluntas Dei non est aliud quam ipsum velle, optime concluditur illud velle esse omnino necessarium et immutabile, atque adeo esse necessarium quoad exercitium. Et inde ulterius concluditur eadem necessitate terminari ad objectum primum suum. Quia non potest actus esse sine actuali objecto, nec potest habere aliquod objectum magis intimum, vel prius quam primum, quod est propria bonitas.

6. Hic vero occurrebat nonnulla quæstio cum Scoto de necessitate illius amoris, sed illam tractabimus commodius infra, libro septimo de Trinitate. Ubi etiam dicemus amorem illum non

solum necessarium, sed etiam naturalem dicendum esse, quia est maxime connaturalis Deo et quasi ex impetu naturæ ejus. Nam in citato loco Metaphysicæ ostendi esse in Deo non solum vitalem appetitum, sed etiam innatum, quem pondus naturæ vocant. Ex illo ergo naturali pondere intelligimus se ipsum amare cum prædicta necessitate, et ideo amor ille recte dicitur naturalis Deo.

7. *Divinam voluntatem unum vel duos actus habere circa Deum.*—Unde etiam obiter intelligi potest voluntatem divinam unicum tantum actum secundum rem, et ad summum duos ratione distinctos, posse habere circa ipsummet Deum, ut propter se ipsum dilectum, tanquam summum bonum suum. Quod enim ille actus in re unus tantum sit, satis clarum est ex divina simplicitate, sicut in universum dicemus de omnibus actibus illius voluntatis. Quod vero secundum rationem tantum possit esse duplex, sumitur ex divo Thoma, 1. p., q. 20, a. 1. Nam imprimis actus ille est perfectissimus amor, quia per illum vult Deus sibi perfectissimum bonum. Amare autem est velle bonum alicui, teste Aristotele 2, Rhetoric. cap. 4, et amor de se abstrahit a respectu ad futurum vel præsens, sed absolute fertur in bonum. Hanc ergo rationem habet illud velle divinum circa se ipsum, quia dicit perfectionem sine ulla imperfectione. Ex hoc autem amore sequi solet gaudium, quando bonum amatum possidetur, et ideo etiam habet ille amor divinus rationem summi gaudii de propriis et inamissibilibus bonis. Præter has autem duas rationes nullæ aliæ in eo possunt considerari, quia non potest esse desiderium vel spes, cum non possit aliqua ex parte carere bonitate sua intrinseca, quam solum necessario amat per hunc amorem, desiderium autem, et spes est solum de bono non habito. Nec actus ille potest esse intentio, vel aliquis ex actibus qui ad illam consequuntur, ut sunt electio et similes, quia non est tale bonum illud ut per media comparandum sit, sed necessario ac naturaliter inest. Actus autem qui versantur circa malum, eo ipso non versantur circa Deum ut objectum proximum, et ideo nulla ratio talium actuum in illo velle Divino, prout est de Deo ipso, considerari potest, habet ergo illam duplicem rationem tantum.

8. *Voluntatem divinam non solum circa Deum, sed etiam circa alia versari.*—Tertio dicendum est voluntatem divinam, non solum circa Deum, sed etiam circa alia versari posse, saltem ut objectum secundarium. Conclusio est certa de fide, nam Scriptura frequentissime loquitur de hac